

ІНФОРМАЦІЯ

про Державний архів Одеської області, його будівлі та потреби у додатковій площі

Державний архів Одеської області — це державна установа, що забезпечує облік і зберігання архівних документів на території Одеської області, використання відомостей, що в них містяться, та формування Національного архівного фонду, а також здійснює управління, науково-дослідну та інформаційну діяльність у сфері архівної справи і діловодства.

Держархів має подвійне **підпорядкування**:

1) є структурним підрозділом *Одеської обласної державної адміністрації* і фінансується за рахунок обласного бюджету;

2) є складовою мережі державних архівних установ України (центральных, галузевих, обласних, міських, районних, відомчих), які підпорядковуються *Державній архівній службі України* — центральному органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується *Кабінетом Міністрів України* через *Міністра юстиції України*.

Державний архів Одеської області є **найбільшим з обласних архівів України** і третім за кількістю справ після Центральных історичних архівів у м. Києві і м. Львові. У ньому зберігається більше 13 тис. фондів, у складі яких 2.2 млн. справ за 1572–2015 роки, що мають статус Національного архівного фонду України, тобто, є власністю держави.

Згідно ст. 4 Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи», Національний архівний фонд України є складовою частиною вітчизняної і світової культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства, перебуває під охороною держави і призначений для задоволення інформаційних потреб суспільства і держави, реалізації прав та законних інтересів кожної людини. Документи Національного архівного фонду є культурними цінностями, що постійно зберігаються на території України або згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, підлягають поверненню в Україну. Юридичні та фізичні особи зобов'язані забезпечувати збереженість Національного архівного фонду та сприяти його поповненню».

Документи Держархіву відображають історію не лише міста Одеси і Одеської області, а й значної частини багатонаціонального південного регіону України (колишнього Новоросійського краю), внаслідок чого користуються величезним попитом не тільки вітчизняних, а й іноземних дослідників, наукових інституцій. З 1985 року архів відвідало понад 2 тис. науковців і 3 тис. туристів з

37 країн світу, щорічно виконується від 4 до 10 тис. запитів громадян. Архів є обласним методичним центром для 33-х архівних відділів райдержадміністрацій та міських рад, 33-х трудових архівів Одеської області та понад 2 тис. установ — джерел комплектування. Активно проводиться видавнича робота: упродовж 2000–2016 років опубліковано 70 солідних документальних видань, зокрема завдяки участі архіву у міжнародних проектах.

Фонди і документи Держархіву Одеської області зберігаються у трьох місцях: *у двох окремо розташованих будівлях міста Одеси та двох будівлях Комунальної установи «Ізмаїльський архів».*

1. Адміністративний корпус — м. Одеса, вул. Жуковського, 18 / ріг вул. Пушкінська, 20 — будівля колишньої Бродської синагоги (будувалася у 1863–1870 роки).

В ній розміщені: адміністрація архіву (директор, 2 заступники), канцелярія, бухгалтерія, читальний зал № 1 для самостійної роботи користувачів, стіл довідок № 1 для прийому громадян і виконання запитів соціально-правового характеру, лабораторія для реставрації і оцифрування документів, каталог, бібліотека, робочі кабінети працівників (загалом 20 приміщень на 2 поверхах), підвал, робоче приміщення електрика, приміщення для охорони та 5-поверхове архівосховище.

- Площа всього будинку: 2788,00 кв. м.
- Площа архівосховищ: 1716 кв. м.
- Об'єм архівосховищ: 4180 куб. м.
- Протяжність стелажного обладнання: 6168 погонних метра.
- Кількість коробок: 39 873 коробки (з них 1 тис. — нестандартні), 106 боксів (мікрофільмів) Страхового фонду, 25 в'язок і 874 бобини з фоно-записами.
- Кількість фондів і справ: 5651 фонд, 948 153 справ.
- Загальна вага документів: 2300 тонн.
- Заповненість архівосховищ: 110 % (архів не комплектується у повному обсязі з 1985 року).

У корпусі № 1 зберігаються найбільш цінні фонди дорядянського і радянського періодів, періоду незалежності України (1572–2016 роки).

Архів перебуває у будівлі колишньої Бродської синагоги з 1942 року. У 1944 році будівля закріплена за обласним архівом рішенням Одеської міськради; у 1944–1964 роках реконструювалася: у 2-поверхову конструкцію вбудовано 5-поверхове архівосховище; введена в експлуатацію у 1965 році; у 1985 році отримала статус пам'ятника архітектури та містобудування місцевого значення

(рішення Одеської облвиконкому № 480 від 15 серпня 1985 року, охоронний номер 695-ОД, свідоцтво не оформлювалося через відсутність фінансів).

Будівля є аварійною з 1988 року. Внаслідок чергової аварії 14 листопада 2003 року її експлуатація та перебування там людей заборонені Держтехнаглядом. Умови зберігання документів та праці вкрай незадовільні.

Питання власності є наразі невизначеним: згідно з рішенням Одеської обласної ради № 154-XXIV від 2003 року, будівля значиться у переліку об'єктів спільної власності сіл, селищ, міст області, управління якими здійснює Одеська обласна рада; у той же час будівля на теперішній час не перебуває на балансі Державного архіву Одеської області, ніяких договірних відносин щодо її оренди немає. Фонд Держмайна 29 лютого 2016 року зробив запит до Одеської облдержадміністрації про подання відомостей про власника нерухомого майна по вул. Жуковського, 18.

2. Корпус Держархіву № 2 — м. Одеса, вул. Пироговська, 29 (колишній архів Одеського обкому компартії України).

Спеціалізована 7-поверхова будівля, в якій розміщені: 7-поверхове архівосховище (поверхи 2-7 та підвал), 10 робочих кабінетів для працівників, читальний зал № 2, стіл довідок № 2, каталог, 2 приміщення для фотолабораторії та оцифрування, 2 приміщення для охорони і технічних працівників, підвал з місцем для розміщення обладнання по кондиціонуванню.

- Площа всього будинку: 2941,04 кв. м.
- Площа архівосховищ: 2636 кв. м.
- Об'єм архівосховищ: 9650 куб. м.
- Протяжність стелажного обладнання: 15 732 погонних метра.
- Кількість коробок: 46 593 коробки, 85 боксів (мікрофільмів) Страхового фонду.
- Кількість фондів і справ: 4983 фонди, 863 386 справ.
- Загальна вага документів: 2000 тонн.
- Заповненість архівосховищ: 110 % (використовується навіть підвал).

У корпусі № 2 зберігаються фонди партійних і комсомольських організацій (1900–1991 роки), документи установ радянського періоду та періоду незалежності України — фонди облради, облдержадміністрації та її структурних підрозділів, виборча документація, справи репресованих і реабілітованих громадян Одещини з фонду УСБУ та інші.

Фонди партархіву приєднано до Держархіву у 1991 році разом з будівлею. У 2012 році будівля внесена до переліку об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області, управління якими здійснює обласна рада. Того ж

року передана на баланс КП «Облтрансбуд», яке з того часу надає Держархіву частину будівлі в оренду.

Будівля введена в експлуатацію у 1972 році і на теперішній час потребує капітального ремонту та заміни комунікацій, а також забезпечення архівосховищ сучасними системами клімат-контролю та автономного постачання електроенергією (сонячні батареї, альтернативні види джерел).

Заповненість архівосховищ — 100 %.

3. Комунальна установа «Ізмаїльський архів» (до 2003 року — філія Держархіву Одеської області) — м. Ізмаїл, вул. Савицького, 27б — зберігає фонди Державного архіву Одеської області з історії Бессарабії.

Приміщення архіву використовується з 1945 року, коли архів перебазувався у м. Ізмаїл з м. Білгород-Дністровського. Це 2 спеціально збудовані під архів будівлі по вул. Савицького і Чкалова, в яких розміщено 2 архівосховища (в т. ч. архівосховище № 2, збудоване у 1979 році), читальний зал (16 кв. м), кабінет директора, 4 робочих приміщення для працівників — 88,7 кв. м; форма власності — комунальна. 1 приміщення додатково орендується в будівлі міськвиконкому — пристосоване під архівосховище в 1991 році. Технічна документація на будівлю є.

- Площа будівель: 773,4 кв. м.
- Площа архівосховищ №№ 1, 2: 668,7 кв. м + 100,0 кв. м орендованої площі.
- Об'єм 3-х архівосховищ: 1394 куб. м.
- Протяжність стелажного обладнання: 2566 погонних метра.
- Кількість коробок: 15 963 коробки.
- Кількість фондів і справ: 2491 фонд, 278 779 справ.
- Загальна вага документів: 133 тонни.
- Заповнення архівосховищ: 100 % (архів не комплектується з 1989 року).

У КУ «Ізмаїльський архів» зберігаються фонди дорадянського та радянського періодів з історії Бессарабії. Найбільш цінні фонди: «Канцелярія Бессарабського градоначальника», «Акерманська Дума», церковні метричні книги, документи примарій, поліції, міські органи державної влади періоду 1917–1940 років, матеріали органів влади і самоуправління колишньої Ізмаїльської області (1940–1954), колгоспів, навчальних закладів, карти, плани, рідкісні книги та ін.

Умови зберігання незадовільні і не відповідають сучасним вимогам. В сховищах відсутні опалення та вентиляція, освітлення не відповідає нормативам. Всі стелажі — дерев'яні, що створює загрозу виникнення пожежної ситуації. Значна частина документів — у вологому стані (вологість досягає 84 % при нормі 45–55 %). Температура в архівосховищах постійно коливається і цілком залежить

від зовнішніх факторів, так як опалення чи кондиціонування немає взагалі. Підвал, розташований під сховищем № 1, перейшов у 1991 році у власність іншої установи, яка розмістила там продуктовий склад; архівосховище № 2 має спільну стіну з магазином електротоварів, що є грубим порушенням забезпечення оптимальних умов зберігання документів (див. «Основні правила роботи державних архівних установ», розділ 7).

ЗАГАЛЬНІ ДАНІ ПО ДЕРЖАРХІВУ (по 3 адресах, разом з КУ «Ізмаїльський архів»)

- Площа всіх будівель: 6502,44 кв. м.
- Площа архівосховищ: 5120,7 кв. м.
- Об'єм архівосховищ: 15 224 куб. м.
- Протяжність стелажного обладнання: 24 466 погонних метра.
- Кількість коробок: 102 429 коробок (з них 1 тис. — нестандартні), 106 боксів (мікрофільмів) Страхового фонду, 25 в'язок і 874 бобини з фоно-записами.
- Кількість фондів і справ: 13 125 фондів, 2 090 318 справ.
- Загальна вага документів: 2633 тонни.

ЗАГАЛЬНІ ДАНІ ПО ДЕРЖАРХІВУ (по 2 адресах, за виключенням Ізмаїлу)

- Площа всіх будівель: 5729,04 кв. м.
- Площа архівосховищ: 4352,0 кв. м.
- Об'єм архівосховищ: 13 830 куб. м.
- Протяжність стелажного обладнання: 21 900 погонних метра.
- Кількість коробок: 86 466 коробок (з них 1 тис. – нестандартні), 106 боксів (мікрофільмів) Страхового фонду, 25 в'язок і 874 бобини з фоно-записами.
- Кількість фондів і справ: 10 634 фонди, 1 811 539 справ.
- Загальна вага документів: 2500 тонн.

Необхідно також врахувати такі фактори:

1. Через відсутність достатніх площ Державний архів Одеської області не комплектується з 1985 року, внаслідок чого:

— **38 131 справа** зберігаються в організаціях та відомствах понад встановлені строки;

— **1972 справи** мають надійти до Держархіву від реорганізованих і ліквідованих управлінь та департаментів Одеської обласної державної адміністрації відповідно до розпорядження ОДА від 19.08.2015 № 502/А-2015 «Про заходи щодо упорядкування структури Одеської обласної державної адміністрації».

Таким чином, необхідно передбачити площі для розміщення ще **40 103 справ**.

2. Перспективи розвитку архівної справи:

Щороку до Держархіву надходять в обов'язковому порядку книги запису актів громадянського стану від відділів ДРАЦС Головного управління юстиції в Одеській області (400–500 справ), фонди особового походження та документація режимно-секретних частин різних установ — **загалом до 4 тис. справ**.

У 2019 році Україна перейде на електронний документообіг і всі документи на паперових носіях установ-фондоутворювачів Одеської області будуть передані до Держархіву.

Висновки

Нагальна потреба Держархіву у площі — **9 тис. кв. м** (без урахування перспективи розвитку архіву, яка складає додатково ще **3 тис. кв. м**).

Для реальної модернізації архіву та забезпечення його роботи на наступне десятиліття необхідна площа **12 тис. кв. м**.

Виділення або побудова нового приміщення для Державного архіву Одеської області, обладнання його сучасними засобами для зберігання унікального культурно-історичного надбання українського народу, забезпечення відповідних умов праці архівістів є нагальною необхідністю.

Інформацію підготувала

Л. Г. Білоусова